

УДК 378:37.013.43

СИНТЕЗ ПЕДАГОГІЧНОЇ І КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ: ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ ЯВИЩА

Мозговий В.Л.

Відокремлений підрозділ «Миколаївська філія
Київського національного університету культури і мистецтв»

У статті досліджується проблема синтезу педагогічної і культурологічної освіти у контексті професійної підготовки фахівців культурологічного профілю. Схарактеризовано функціональність понять «педагогічна освіта», «культурологічна освіта» та «педагогічна культурологія». Проаналізовано наукові позиції щодо перспектив взаєморозвитку педагогічної і культурологічної освіти. Встановлено, що сучасна система культурологічної освіти має певну варіативність підходів щодо визначення основних завдань професійної підготовки фахівців культурологічного профілю. Визначено шляхи формування спільних векторів синтезу педагогічної і культурологічної освіти.

Ключові слова: синтез, педагогічна освіта, культурологічна освіта, педагогічна культурологія.

Постановка проблеми. У системі вищої освіти України за останні три роки відбулися кардинальні зміни щодо осмислення та оновлення завдань, мети, результатів її функціонування у контексті світового розвитку держави. Низка політичних, соціальних, економічних подій у державі визначила пріоритетним європейський вектор розвитку і, відповідно, зорієнтувала освіту на входження до європейського освітнього простору, у якому простежується тенденція гуманітаризації освіти. Здебільшого у контексті вказаного напрямку акцентується увага на геополітичних проблемах суспільства: свобода особистості, індивідуальна, масова, екологічна безпека, особистісні, національні, культурні, державні цінності та ін. Зазначений формат гуманітарних питань є особливо актуальним і для України. Беззаперечним фактом є те, що вказані позиції певною мірою знайшли відображення і в сучасному освітньому просторі нашої держави та, відповідно, у вітчизняній культурологічній освіті. У контексті вирішення вказаної проблеми актуальності набуває питання дієвої організації культурологічної освіти, у реалізації якої не останнє місце належить саме педагогіці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У контексті сучасної культурології проблеми розвитку культурологічної освіти досліджували: Ю. Л. Афанасьєв, М. С. Каган, О. Н. Князева, О. Л. Шевнюк, О. П. Щолокова, А. Я. Флієр та ін. Дієвість культурологічного підходу у контексті педагогічної теорії і практики на різних етапах розвитку педагогічної науки висвітлено у працях І. Д. Бега, І. А. Зязюна, Г. Г. Філіпчука, Г. М. Сагач, О. П. Рудницької, О. І. Жорнової та ін. Проблема розвитку та функціонування галузевої педагогічної культурології знайшла відображення у роботах М. А. Ариарського, В. Л. Беніна, О. Д. Жукової, І. П. Печеранського, В. Л. Савельєва та ін.

Детальний аналіз педагогічної і культурологічної літератури [1], [2], [6], [7], [16], [18], [19] дозволяє констатувати, що генезис педагогіки і культурології як складових сучасного гуманітарного знання сформував потужне

науково-практичне підґрунтя для їх уособленого розвитку, а саме: педагогіка долучилася до галузевого осмислення феномену «культура», а сучасна культурологія намагається формувати самостійну галузеву педагогіку. Цей факт підтверджує доцільність формування спільного вектору комплексного гуманітарного знання щодо вирішення педагогікою та культурологією відповідних теоретичних і практичних завдань підготовки фахівців культурологічного профілю.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Актуальність і важливість визначеної проблеми обґрунтовується значущістю педагогічного компонента у контексті підготовки фахівців культурологічного профілю у двох векторах: перший – дидактично обґрунтований, методично підготовлений та практично реалізований освітній процес підготовки майбутніх фахівців культурологічного профілю; другий – наявність педагогічно орієнтованих дисциплін, що доповнюватимуть систему професійної підготовки майбутніх фахівців культурологічного профілю.

Мета статті. Метою статті є аналіз теоретичних і практичних засад реалізації синтезу педагогічної і культурологічної освіти у контексті формування освітнього середовища професійного становлення фахівців культурологічного профілю.

Виклад основного матеріалу. Розпочинаючи аналіз синтезу педагогічної і культурологічної освіти нами було прийнято рішення щодо проведення сутнісного аналізу вказаних феноменів і встановлення спільних рис, факторів, позицій, що підтверджують обґрунтованість досліджуваного явища.

Детальний аналіз вітчизняних культурологічних словників [3], [8], [14], [15] засвідчив відсутність тлумачення терміна «культурологічна освіта». Поясненням такої ситуації може слугувати позиція М. В. Левенець, яка констатує, що «Культурологічна освіта у вузах України переживає сьогодні важку ситуацію, пов'язану з формуванням нових стратегій і моделей розвитку як всієї, так і культурологічної освіти,

основу якої становлять принципи глобалізації й регіоналізації, інтеграції й диверсифікованості освітніх структур, уніфікованості напрямів і спеціальностей підготовки фахівців, інноваційності технологій навчання» [11, с. 1].

Проте, розширення меж наукового пошуку дозволило встановити, що поняття «культурологічна освіта» здебільшого конкретизується у контексті професійної підготовки фахівців як культурологічного, так і педагогічного профілю. Так, досліджуючи культурологічну освіту в системі неперервної освіти, С. Н. Токарев виділяє два аспекти, а саме: «Перший – культурологічна освіта це загальна культурологічна освіта, яка передбачає вивчення культурології та опанування основами культурологічних дисциплін у межах початкової, середньої, вищої освіти, а також культурологічну самоосвіту та інтегроване засвоєння загальнокультурної складової загальної освіти; другий – культурологічна освіта це цілісний процес підготовки спеціалістів культурологів (дослідників, вчителів культурології, фахівців із прикладних розділів культурології) у середніх та вищих навчальних закладах» [16, с. 252].

Наступним етапом нашого дослідження стало визначення значущості культурологічної складової саме у контексті педагогічної освіти. Сутнісний аналіз поняття «педагогічна освіта» дозволяє свідчити, що у загальному розумінні «Педагогічна освіта – система підготовки спеціалістів дошкільної, початкової та середньої освіти. У широкому контексті під терміном педагогічна освіта розуміють професійну підготовку всіх осіб, причетних до навчання і виховання молодого покоління» [5, с. 646].

Слід звернути увагу на той факт, що дидактика (теорія навчання і освіти) на різних стадіях свого розвитку формувала принципи, використовуючи загальні закони культурологічної відповідності. Так, організовуючи педагогічні курси для вчителів Нижньоновгородського губерньського Земства (1902 року), М. І. Демков зазначав: «У кожній людині природою закладено «певні зернини», які лише при культурі можуть принести чудові плоди, але за її відсутності – абсолютно загинути» [13, с. 41].

Обґрунтовуючи наукове осмислення сучасного освітнього простору культури в педагогічній теорії, І. А. Зязюн зазначав, що «Оскільки культура має високий виховний і освітній потенціал, є потужним фактором розвитку людини, її соціалізації, то людина стає не лише творцем культури, й водночас її творінням» [7, с. 88].

Досліджуючи філософію освіти і феномен культуротворчості, С. О. Черепанова визначає сутність культуротворчої діяльності яка «...поєднує інтелектуальну активність, духовність, освіту, науку, мистецтво, тобто реалізується як творення буття засобами культури, самоорганізація життєдіяльності людини» [18, с. 260].

В «Енциклопедії освіти» за загальною редакцією В. Г. Кременя наголошується, що «Сьогодні культуровідповідність відображає

відповідність навчання й виховання дітей та молоді національно специфічній, соціально, культурно орієнтованій матриці народу, що проживає на певній території і нерозривно пов'язаний з історією, наукою, традиційно- побутовою культурою, є способом доручення до загальнолюдської культури як універсальної системи пристосування людського суспільства до різноманітних умов природного і соціального середовища у їх часовому вимірі» [5, с. 443].

Вищенаведені тези актуалізують питання підготовки педагогічних кадрів до реалізації культурологічної освіти та значущість культурологічного компонента в системі професійної підготовки педагогів. Досліджуючи теорію і практику культурологічної освіти майбутніх учителів у вищій школі, О. Л. Шевнюк характеризує культурологічну освіту як «...процес і результат педагогічно організованого формування особистості студента в якості суб'єкта культури шляхом оволодіння системою культурологічних знань, цінностей, принципів комунікації та досвіду культурних практик, що забезпечують залучення до культурно детермінованих шляхів вирішення завдань особистісної та професійної життєдіяльності та створюють умови для самовизначення майбутнім фахівцем основних параметрів його педагогічної культури» [19, с. 15].

У контексті дослідження проблеми синтезу педагогічної і культурологічної проблеми нашу увагу привернула низка публікацій, що стосуються педагогічної культурології. Слід зазначити, що вказаний напрям має досить ґрунтовну науково-методичну основу. Так, у статті «Педагогічна культурологія або культурологічний погляд на педагогіку» В. Л. Бенін констатує, що «Педагогічна культурологія – це галузь гуманітарного знання, яка є методологією соціокультурного відтворення, що вивчає загальні закономірності педагогічного процесу і орієнтована на отримання систематизованих знань про форми та методи трансляції соціального досвіду та, яка розробляє певні варіанти організації культурно-освітньої практики» [2 с. 14].

Продовжуючи аналіз сутності поняття «педагогічна культурологія», ми звернули увагу на наукові позиції М. А. Ариарського, який зазначає, що «Предметом педагогічної культурології є соціально-педагогічний процес багатовекторного розвитку особистості засобом залучення її в систему соціально-культурного розвитку та свободи творчості, результатом якого є цінності культури, оновлене культурне середовище та нові соціально значущі якості людей» [1, с. 71].

Узагальнюючи вищенаведені тези, слід звернути увагу на тезу проголошену В. О. Медведєвою щодо сутності культуротворчої освіти, а саме: «Закономірна виникає необхідність відображення в навчальних планах і програмах таких напрямів педагогічної діяльності, як виховання у студентів зацікавленості й поваги до культур народів світу, розуміння загальнолюдського і специфічного в цих культурах, вихо-

вання поваги до глобальних, загальносвітових подій, розуміння їх характеру й наслідків для долі народів світу, визнання рівноправними різних поглядів на світові явища і події, розвиток навичок системного підходу до вивчення світових процесів» [12, с. 216].

Аналізуючи сучасні підходи щодо організації культурологічної освіти в Україні та відповідну нормативно-правову базу підготовки фахівців культурологічного профілю, можемо констатувати певну варіативність позицій у визначенні основних завдань програм професійної підготовки. Ця ситуація пояснюється специфікою закладів (класичний, педагогічний, мистецького профілю) та галузю підготовки. Так, у числі основних завдань діяльності кафедри культурології Херсонського державного університету (у минулому ВНЗ педагогічного профілю) акцентовано увагу на підготовці майбутніх учителів художньої культури, етики та естетики до реалізації завдань естетичного виховання молоді [9]. Більш культурологічно орієнтованою є позиція кафедри культурно-дозвілєвої діяльності Київського національного університету культури і мистецтв, де переважна кількість основних завдань стосується поглибленого вивчення культурології, історії української та зарубіжної культури, теорії, історії та технологій дозвілля, народної культури [10].

Продовжуючи сутнісний аналіз підходів щодо професійної підготовки фахівців культурологічного профілю, ми звернули увагу на діяльність кафедри культурології та медіакомунікацій Харківської державної академії культури [17]. Кафедра забезпечує підготовку культурологів – бакалаврів, спеціалістів, магістрів – за двома спеціалізаціями «Історія та теорія культури» та «Етнокulturологія», а з 2012 року кафедра готує магістрів зі спеціальності «Медіа-комунікації». За офіційною інформацією «Студенти кафедри одержують ґрунтовну підготовку з дисциплін, що репрезентують культуру в її системній цілісності, історичній еволюції і змістовій специфіці» [17, с. 1]. Проте більше зацікавлення у нас викликала інформація щодо посад, які можуть обіймати випускники-культурологи. Серед зазначеної кількості ми ділили перші п'ять, а саме: викладач університетів та вищих навчальних закладів, викладач середніх навчальних закладів, професіонал у галузі методів навчання, науковий співробітник (методи навчання), інспектор навчального закладу.

Щодо педагогічних ВНЗ, то зазначимо, що культурологічний компонент у ній має досить широкий спектр реалізації. Так, аналізуючи освітньо-професійну програму напряму підготовки 6.020101 «Культурологія» Полтавського національного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка проведений Н. С. Яремакою,

у якому авторка акцентує увагу на тому, що «...блок професійної та практичної підготовки зорієнтовані на формування майбутніх фахівців як менеджерів індустрії дозвілля» [20, с. 128]. Надалі дослідниця наводить перелік основних дисциплін, що забезпечують формування відповідних навичок, а саме: «Менеджмент індустрії дозвілля», «Менеджмент інформаційних технологій», «Основи інформаційно-рекламної діяльності в індустрії дозвілля», «Інформаційні технології в індустрії дозвілля».

Педагогічно модифікованим, на наш погляд, є підхід щодо синтезу культурологічної освіти у Дрогобицькому державному педагогічному університеті ім. Івана Франка [4]. На кафедрі культурології та українознавства ліцензовано й акредитовано серед чотирьох спеціальностей дві, які мають культурологічний компонент, а саме: «Початкове навчання. Спеціалізація: українознавство» та «Музичне мистецтво. Спеціалізація: художня культура».

Наведені факти дають підстави для висунення припущення про певну односторонність синтезу педагогічної у культурологічної освіти на користь першої. Запропонований висновок ґрунтується на використанні чинного доробку культурологічної освіти у контексті педагогічної теорії і практики. Педагогіка, маючи у своєму історичному розвитку достатній досвід міжгалузевого синтезу та генезису, виявилася значно динамічною наукою, яка сміливо долучила до пріоритетних напрямів дослідження сучасну культурологію. Щодо культурологічної освіти та її синтезу з педагогічною освітою зазначимо, що перспективи цього явища залежатимуть більшою мірою від соціального запиту. Якщо не на рівні ВНЗ, то на рівні самоосвіти фахівці культурологічного профілю будуть шукати шляхи підвищення кваліфікації саме у плані організації педагогічної взаємодії у сфері культури. Культура як галузь, що покликана визначати, формувати, зберігати та передавати наступним поколінням відповідний соціальний досвід буде залежати від тих, хто реалізуватиме цю місію, а без мистецтва навчати і виховувати її реалізувати неможливо.

Висновки і пропозиції. Таким чином, узагальнюючи результати дослідження синтезу педагогічної і культурологічної освіти, можемо констатувати, що вектори спільного розвитку зазначених галузей існують і на певних стадіях формування нового наукового знання та вирішення практичних завдань, взаємодоповнюють та удосконалюють одне одного. Перспективи подальших досліджень проблеми синтезу педагогічної і культурологічної освіти пов'язуємо із вивченням механізмів налагодження результативної педагогічної взаємодії у контексті викладання профільних культурологічних дисциплін.

Список літератури:

1. Ариарский М. А. Педагогическая культурология в системе реализации созидательного потенциала культуры / М. А. Ариарский // Вестник КемГУКИ – № 24. – 2014. – С. 66–74.
2. Бенин В. Л. Педагогическая культурология или культурологический взгляд на педагогику / В. Л. Бенин // Теория инновационной и экспериментальной деятельности. – № 3. – 2011. – С. 13–18.
3. Герчанівська П. Е. Культурологія: термінологічний словник / П. Е. Герчанівська. – К.: Національна Академія керівних кадрів культури і мистецтв, 2015. – 439 с.
4. Дрогобицький державний педагогічний університет ім. Івана Франка // <http://www.drohobych.net/ddpu>
5. Енциклопедія освіти / АПН України; голов. ред. В. Г. Кремень; [заст. голов. ред. О. Я. Савченко, В. П. Андрущенко; відп. наук. секр. С. О. Сисоєва]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
6. Зязюн І. А. Краса педагогічної дії: навч. посіб. для вчителів, аспірантів, студентів середніх та вищих навч. закл. / І. А. Зязюн, Г. М. Сагач. – К.: Українсько-фінський ін-т менеджменту і бізнесу, 1997. – 302 с.
7. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії: монографія / Іван Андрійович Зязюн. – Черкаси: ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. – 608 с.
8. Історія української культури [Текст]: словник термінів і понять / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України»; [уклад. С. І. Побожій]. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2014. – 38 с.
9. Кафедра культурології ХДУ. Факультет культури і мистецтв ХДУ // <http://www.kspu.edu>
10. Кафедра культурно-дозвілєвої діяльності. Факультет культурології КНУКіМ // <http://fk.knukim.edu.ua>
11. Левенець М. В. Моделювання культурологічної освіти у сучасних вищих навчальних закладах / М. В. Левенець // <http://irbis-nbuv.gov.ua>
12. Медведева В. О. культурологічна освіта: тенденції та особливості в поглядах зарубіжних дослідників / В. О. Медведева // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. – 2012. – Вип. 15. – С. 212–220.
13. Педагогические курсы Нижегородского губернского Земства с 4 по 25 июня 1902 г. – Нижний Новгород: Изд. Нижегород. Губерн. Земства. Тип. П. И. Коньшева, 1903. – 305 с.
14. Словник культурологічних термінів для студентів усіх спеціальностей заочної та денної форм навчання / уклад. О. Д. Паршакова. – Краматорськ: ДДМА, 2009. – 41 с.
15. Термінологічний словник з культурології / Авт.-уклад.: Н. Ю. Больша, Н. І. Єфімчук. – К.: МАУП, 2004. – 144 с.
16. Токарев Н. С. Культурологическое образование в системе непрерывного образования / Н. С. Токарев // Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. – Т. 5. – № 10. – 2005. – С. 251–261.
17. Харківська державна академія культури: Офіційний сайт ХДАК // <http://www.ic.ac.kharkov.ua>
18. Черепанова С. О. Філософія освіти і феномен культуротворчості: методологічні основи дослідження / С. О. Черепанова // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского: Серия «Философия. Культурология. Политология. Социология». – Т. 24(65). – 2012. – № 1-2. – С. 253–261.
19. Шевнюк О. Л. Теорія і практика культурологічної освіти майбутніх учителів у вищій школі: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. д-ра. пед. наук: спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Олена Леонідівна Шевнюк. – Київ, 2004. – С. 41.
20. Яремака Н. С. Нормативне забезпечення професійної підготовки майбутнього менеджера індустрії дозвілля / Н. С. Яремака // Актуальні проблеми сучасної науки: матеріали XII Міжнар. наук. інтернет-конф. – К.: ТК Меганом, 2015. – С. 119–129.

Мозговой В.Л.

Обособленное подразделение «Николаевский филиал
Киевского национального университета культуры и искусств»

**СИНТЕЗ КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОГО И ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ:
ВЕКТОРЫ РАЗВИТИЯ ЯВЛЕНИЯ****Аннотация**

В статье исследуется проблема синтеза педагогического и культурологического образования в контексте профессиональной подготовки специалистов культурологического профиля. Приведены характеристики понятий «педагогическое образование», «культурологическое образование», «педагогическая культурология». Проанализированы научные позиции перспектив взаимосвязи педагогического и культурологического образования. Приведена констатация вариативности подходов к определению основных задач профессиональной подготовки специалистов культурологического профиля. Определены пути формирования общих векторов синтеза педагогического и культурологического образования.

Ключові слова: синтез, педагогическое образование, культурологическое образование, педагогическая культурология.

Mozgovyi V.L.

Separated Subdivision «Mykolaiv Branch
of Kyiv National University of Culture and Arts»

SYNTHESIS OF PEDAGOGICAL AND CULTUROLOGICAL EDUCATION: VECTORS OF PHENOMENON DEVELOPMENT

Summary

The article deals with the problem of the synthesis of pedagogical and culturological education in the context of training of the professionals specialized in culturology. The functionality of the phenomena «pedagogical education», «culturological education» and «pedagogical culturology» is characterized. The scientific views as for the perspectives of interdevelopment of pedagogical and culturological educations are under analysis. It is determined that the present system of culturological education has a certain variability of approaches as for defining of the principal tasks of training of the professionals specialized in culturology. The ways of joint vectors formation of the synthesis of pedagogical and culturological education are specified.

Keywords: synthesis, pedagogical education, culturological education, pedagogical culturology.